

VI. БІОБІБЛІОГРАФІЯ, РЕЦЕНЗІЇ, ІНФОРМАЦІЯ

О. М. Яценко

БІОБІБЛІОГРАФІЯ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЇЇ РОЗВИТОК

Проголошення незалежності України, розвиток процесів національного відродження створили передумови для відновлення історичної пам'яті українського народу, подолання штучних ідеологічних схем, посилення уваги до життя та діяльності конкретних діячів, що, в свою чергу, відновило інтерес до створення біографічних словників.

20 ст. характеризується розвитком інтегрованих форм біографії та наукової продукції, який свідчить про наближення біографічних методик до історичних досліджень і усвідомлення ролі особистості та її життя в історичному процесі. Найпоширенішим їх видом є біобібліографія.

Біобібліографічними словниками називаються посібники, присвячені діячам науки і культури, а також громадським діячам, в яких біографічні відомості про тих чи інших осіб доповнюються списками їхніх творів та літературою про них. Весь літературно-бібліографічний матеріал про кожну особу збирається в окремії, так званій персональній рубриці, а самі рубрики ("персональні гнізда") розташовуються в алфавіті прізвищ осіб.

Співвідношення біографічного і бібліографічного матеріалу буває різним: в одних переважають статті біографічного характеру, в інших до коротких біографічних довідок додаються детальні списки творів даного автора і література про нього.

Основною складовою біографічних словників є біобібліографія. Вона подає необхідну інформацію, яка віддзеркалює твори особи, а також документи й біографічні факти про неї.

Найперші біографічні твори з'явилися в Україні ще в часи Київської Русі і мали життєвий характер. Проте першу біобібліографічну працю в Україні датують початком 19 ст.

Відомий бібліограф і вчений харків'янин П. І. Кеппен (1793—1864) запропонував скласти словник харківських письменників. Ця думка виникла у нього після ознайомлення зі "Словарем писателів и учёных прибалтийских губерний" І. Ф. Рекке та К. Е. Напієрського. Його брат К. І. Кеппен — магістр філософії Харківського університету за три з половиною місяці (з кінця 1827 р. до квітня 1828 р.) зібрав 240 імен харківських авторів, вказав їхні твори і подав короткі біографічні відомості про них.

ків. До справи створення словника він залучив і російського філолога О. Х. Востокова, а також професора Харківського університету, одного з видавців "Украинского вестника" Є. М. Філомафітського (1, с. 56).

У 1860 р. П. І. Кеппен передав матеріали для словника харківських письменників, зібрані братом, до бібліотеки Харківського університету. О. П. Рославський-Петровський, відзначаючи недостатню розробленість словника К. І. Кеппена у біографічному відношенні, схвально відгукнувся про його бібліографічну частину.

Згодом сліди цієї праці загубилися, однак починання братів П. І. і К. І. Кеппенів викликало інтерес до збирання біобібліографічних відомостей про місцевих діячів у різних губерніях Росії та України (1, с. 58).

Зародившись у першій половині 19 ст., українська біобібліографія ще довго перебувала в зародковому стані. Протягом усього століття в Україні не з'явилося жодного краєзнавчого біобібліографічного словника. Інтерес читачів до діячів української культури задовольнявся головним чином за допомогою так званих загальноросійських словників ("Словарь достопамятных людей Русской земли" Д. М. Бантиса-Каменського, словники Є. О. Болховітінова та ін.), де були відомості і про українських письменників та учених (1, с. 184).

Деякі загальноросійські словники склали в Україні. Так, у 1857—61 рр. харківський і чернігівський архієпископ Філарет (Д. Г. Гумілевський) видав двотомну біобібліографічну працю "Обзор духовной литературы" (2), що була доповненням до словників письменників духовного сану, складених Є. О. Болховітіновим. У ній було виділено окремою рубрикою письменників південного заходу країни (М. П. Смотрицький, К. К. Острозький, П. Беринда, П. С. Могила та ін.). Над створенням словника російських письменників працював катеринославський літератор М. Д. Мізко (3). Київські і харківські професори (Д. І. Багалій та ін.) працювали разом з видатним бібліографом Росії С. О. Венгеровим у здійсненні його широких біобібліографічних задумів.

Зародження загальної біобібліографії українських діячів припадає на 50-і роки 19 ст. На сторінках "Черниговских губернских ведомостей" було опубліковано як доповнення до бібліографічних покажчиків з українознавства О. М. Лазаревського біобібліографічні матеріали "О замечательных людях Малороссии", складені Г. М. Геннаді і Г. О. Милорадовичем (4). Поява низки історико-біографічних праць про видатних діячів української історії тісно пов'язана з розвитком українського національно-визвольного руху та суспільно-політичною і культурною ситуацією в Україні у другій половині 19 ст.

У 1873 р. з ініціативи "Старої громади" за певного пом'якшення репресивної політики російського уряду щодо культурно-просвіт-

ницьких домагань української інтелігенції було засновано українське наукове товариство "Південно-західний відділ Російського географічного товариства". Членами його були В. Б. Антонович, М. П. Драгоманов, П. І. Житецький, Ф. К. Вовк, М. І. Зібер, П. І. Чубинський, О. О. Русов, М. В. Лисенко та ін. Саме під його егідою почалися фундаментальні дослідження з історії, етнографії, археології, географії та економіки України. Це обумовило піднесення наукового інтересу і до історико-біографічних студій.

1873 р. у Львові було організовано Товариство ім. Т. Г. Шевченка (з 1892 р. — НТШ), де об'єдналися наукові сили російської та австрійської частини України з метою проведення наукових досліджень українською мовою, переважно з українознавства. Виникли нові наукові організації при Київському (Історичне товариство Нестора-літописця — у 1872 р.) і Харківському (Історико-філологічне товариство — в 1877 р.) університетах. Серед активних членів цих товариств були В. Б. Антонович, П. І. Житецький, І. В. Лучицький, О. М. Лазаревський, О. І. Левицький, О. Ф. Кістяківський, Д. І. Багалій, М. Ф. Сумцов та ін.

18 травня 1876 р. вийшов Емський указ про заборону громадської, літературної, театральної та іншої діяльності українською мовою, який поставив культурно-просвітницькі громади і науково-педагогічні товариства поза законом. Незважаючи на те, що цей указ різко обмежив культурно-просвітницьку діяльність, усе ж наукові дослідження української історії продовжувалися, хоча й російською мовою (5, с. 36—37).

У процесі формування української нації, розвитку національної культури виникала потреба в словниках діячів України. Спробою відповісти на цю потребу було видання на початку 80-х років 19 ст. першого випуску книги "Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах" (6). Працю готували професори Київського університету В. Б. Антонович і В. А. Бец за колекцією В. В. Тарновського. Вона включала біографії і портрети 9 українських гетьманів (Богдана і Юрія Хмельницьких, Петра Конашевича-Сагайдачного, Івана Виговського, Павла Тетері, Дем'яна Многогрішного, Івана Брюховецького, Михайла Ханенка і Петра Дорошенка) і одного сотника (Сави Туптала). Рецензенти (7) вказували на наукову нерозробленість плану цього видання, яке так і не було завершено.

Загальний інтерес до українських діячів, зокрема до їхнього внеску в національну культуру, деяке поживлення українознавчої роботи, а також успіхи російських біобібліографів (Г. М. Геннаді, С. О. Венгерова, Д. Д. Язикова) сприяли появі в "Киевской старине" у 1888 р. статті П. С. Єфименка "Потребность в биографическом словаре южнорусских деятелей и несколько слов о его программе" (8). Через обережність у статті не згадувалося про національні потреби в

створенні українського біографічного словника, а діячів України розглядали як звичайних провінційних трудівників Росії.

Автор пропонував включити до такого словника біографічні матеріали не тільки про відомих літераторів, наукових і громадських діячів України кінця 18—19 ст., а й про скромних провінційних діячів, які плідно працювали на благо батьківщини, а також висловлював міркування про методи його підготовки. На його думку, найбільшою увагою складачів мали користуватися ті особи, які свідомо працювали на користь своєї країни. Але не можна допускати тенденційного добору імен. Повнота характеристики окремих постатей залежить від позитивної якості і обсягу їхньої діяльності. Відомості про них збирали за допомогою жителів різних місцевостей України, в тому числі самих діячів, а також шляхом перегляду літературних джерел і місцевих видань. П. С. Єфименко вважав, що створення УБС було б не тільки даниною вдячності місцевим культурним силам, а й дало б змогу підсумувати літературну, наукову і громадську діяльність в Україні.

У 80-ті роки 19 ст. намітилися зрушення у розвитку бібліографії на Харківщині. На сторінках "Харьковского календаря", а потім "Харьковского сборника" надруковано біобібліографічний словник визначних уродженців і діячів губернії (9). Праця виконувалася за безпосередньою участю П. С. Єфименка. Це було деякою мірою продовженням починання, зробленого у свій час П. І. Кеппеном. Але на відміну від свого попередника, який заперечував необхідність будь-якого добору осіб у біобібліографії, подружжя Єфименків вирішило піти шляхом реєстрації, включаючи лише найвизначніші імена. Біобібліографією було охоплено понад 70 осіб, що мали зв'язок з рідним краєм, — учені, письменники, художники і громадські діячі. Серед них — відомі представники української та російської культури Г. С. Сковорода, Г. Ф. Квітка-Основ'яненко, І. І. Срезневський, Г. П. Данилевський, І. Ю. Рєпін та ін., а також деякі провінційні діячі, що залишили слід у культурному житті краю (А. А. Вербицький та ін.).

1883 р. вийшов "Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798—1883 рр.)" М. Ф. Комарова (10), у якому підсумовано шлях, пройдений українською літературою з 1798 р., коли побачила світ "Енеїда" І. П. Котляревського, до 1883 р. Укладач мав намір відобразити всю українську літературу, у т. ч. ту, що розвивалася у Галичині. Але від бібліографічного опису останньої довелося відмовитися через відсутність у київських бібліотеках видань галицьких друкарень. Крім того, йому було відомо, що водночас з ним у Львові І. О. Левицький готував "Галицко-русскую библиографию XIX ст.". Бібліограф вирішив зосередити увагу на творчості письменників Східної України. З їхньої літературної спадщини його ціка-

вило не тільки те, що було надруковано в Росії, але й за кордоном, зокрема в Галичині. Поряд з окремими виданнями в покажчику реєструвалися твори, опубліковані в збірниках і журналах, у т. ч. і переклади українських творів на інші мови, критичні та біографічні статті, спогади і рецензії. Бібліографічний опис відзначався повнотою, матеріали подано за прізвищами авторів.

М. Ф. Комаров одним з перших у вітчизняній бібліографії запровадив так звані персональні гнізда. Він зробив це за багато років до А. В. Мез'єр, з ім'ям якої пов'язують цей бібліографічний прийом. Ось приклад "персонального гнізда" з його покажчика:

Квітка Г. Ф. (псевдонім Грицько Основ'яненко) 1778—1843 р.

I. Збір його творів. А. Повісті. Б. Драматичні твори.

II. Окремі видання.

III. В журналах та збірниках.

IV. Переклади творів Квітки на інші мови.

V. Розбори, спомини та біографії.

М. Ф. Комаров вважав, що таке розміщення "дає змогу, не гаючи часу на одшукування, зразу в одному місці знайти звістки про всі писання того або іншого автора і все, що було написано про нього" (10, с. 4). Бібліограф іноді наводив псевдоніми, проставляв дати життя письменників, робив відсилання від одних номерів до інших.

Незважаючи на певні недоліки покажчика М. Ф. Комарова (пропуски, неточності), тогочасна критика палко вітала його випуск як подію в культурному житті України (1, с. 170).

Наприкінці 80-х—початку 90-х років 19 ст. у "Киевской старине" публікувались окремі біобібліографічні матеріали, що були залучені з іноземних і вітчизняних джерел, про діячів і уродженців України ("Международный словарь современных писателей" італійця А. Губернатіса, польський календар "Ruch", "История первых медицинских школ в России" Я. Чистовича) (11). Тільки деякі з них (наприклад, публікація І. П. Новицького) доповнювали новими даними.

У 90-х роках з ініціативи Д. І. Багалія почалася підготовка біографічного словника професорів і викладачів Харківського університету. Подібні роботи в окремих учбових закладах проводили ще в 50—60-і роки. У 1884 р. в зв'язку з 50-річчям Київського університету побачив світ складений під керівництвом професора В. С. Іконникова "Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. Университета св. Владимира" (12) — перший в Україні університетський біобібліографічний словник. А через кілька років професор О. І. Маркевич подав біобібліографічні матеріали, присвячені діячам Новоросійського університету (13).

Інтерес до розроблення біобібліографії харківських професорів і викладачів був викликаний наступним 100-літнім ювілеєм Харківського університету (1905). Згідно з програмою, розробленою на по-

чатку 90-х років 19 ст. професором Д. І. Багалієм (14), намічалось охопити всіх університетських викладачів і визначити доробок кожного з них у науку і освіту. До складання словника було залучено новий склад кафедр, використовувались матеріали університетського архіву, розшукувались документи у приватних осіб, збиралися портрети. У 1905—08 рр. вийшло у світ чотири томи біобібліографічного словника професорів і викладачів Харківського університету (15). Зібраний матеріал було подано за факультетами (історико-філологічний, медичний, фізико-математичний і юридичний). У редагуванні словника, крім Д. І. Багалія, брали участь М. Г. Халанський, І. П. Осипов, І. П. Скворцов, М. П. Чубинський.

На початку 20 ст. двома виданнями вийшов словник викладачів і вихованців Історико-філологічного інституту князя О. А. Безбородька в Ніжині (16).

Університетські словники, що склалися з використанням архівних даних, автобіографій, спогадів тощо, містили дуже цінні відомості про життя і діяльність учених України і, безумовно, збагачували українську біобібліографію, були першими великими працями в цій галузі. Але вони були специфічними і обмеженими у своїх можливостях, не могли задовольнити зростаючі потреби українознавства.

Вивчення історії української культури, що на той час посилювалося, ставило особливі вимоги до розвитку біобібліографії в Україні. Перед українськими бібліографами постало завдання створити загальні словники українських діячів.

Оцінюючи в 1901 р. багаторічну (понад 15 років) працю С. І. Пономарьова над словником уродженців Київської, Полтавської, Чернігівської, Волинської і Подільської губерній, М. В. Шугуров писав: "Визнаючи дуже симпатичною думку скласти біографічний словник видатних малоросів, ми шкодуємо, що автор у своїй праці не охопив весь південно-російський край, а обмежився п'ятьма названими губерніями, видучивши губернії Харківську, Херсонську, Катеринославську і Чорноморську" (17, с. 31). Мова йшла не про готовий словник, а лише про матеріали для нього, які ще збирали.

У вересні—жовтні 1893 р. у Києві було розпочато велику колективну роботу по створенню загального українського біографічного словника. Зі слів О. Я. Кониського, "словар сей розпочався з ініціативи М. С. Грушевського року 1893 і до роботи його пристало в Києві чоловік з 20. Я особисто в сю справу вложив дуже мало праці, хоча надавав і надаю такому словарю великої ваги" (18). Про керівну роль М. С. Грушевського у складанні біографічного словника також відмічає у своїх спогадах О. Лотоцький "Душею всього діла був, розуміється, Михайло Сергійович; він скликав збори і здебільшого у своїй же хаті, був головним розпорядником, вів усю технічну сторону роботи, не кажучи вже про те, що сам писав більшість біографій.

Він добре знав здатність кожного співробітника, його сили й науковий багаж” (19, с. 20). Далі він писав: “Се була дуже широка і вдатна думка — в біографічних нарисах змалювати життя України з перших кроків її історичного існування й до останніх днів. Біографічний словар мав обійняти життєписи найріжнорідніших діячів — чи українського походження, чи тих, що жили на території України, до якої б сфери їх діяльність не належала: адміністративної, наукової, літературної, економічної, політичної, вмлості і таке інше. Близьку участь у цій широкій роботі приймали В. Б. Антонович, О. Я. Кониський, К. М. Мельник і ще кілька визначних наукових та літературних сил не тільки в Києві, але й поза його межами, навіть у Галичині. Крім того, завжди працювали в словарі 15—20 молодих співробітників, яким давалися біографії менш значних діячів”. За свідченням складачів, протягом 6 років роботи були підготовлені біографії осіб з прізвищами на літери від “А” до “М”, причому на кожен літеру було 200—300 імен.

Робота не припинялася і по від'їзді М. С. Грушевського у 1894 р. до Львова. Було створено редакційну комісію з п'яти осіб, яка мала відредагувати матеріал першого тому (літери А—Б) щодо його змісту. У 1897 р. комісія закінчила свою роботу. Редакція планувала надрукувати словник українською (у Львові) і російською (у Східній Україні) мовами. “Через те, що в праці брало участь багато людей, стиль усіх розправ був дуже різнобарвним, тим більше, що оригінали деяких окремих біографій писалися російською мовою і перекладалися після вже; треба було зредагувати і саму мову словаря, і роботу цю поручено людині, яка вважалася здатною до того” (19, с. 21). Грушевський привіз до Львова манускрипт перших п'яти літер до НТШ, з рамени якого мав друкуватися біографічний словник (20, с. 24). Проте з цього нічого не вийшло — редагування забрало багато часу (перший том пролежав у одного з редакторів вісім років, до весни 1906 року), пізніше розпалася редакція і колектив складачів. Як писав один з учасників роботи над словником О. Лотоцький, “поновлення того матеріалу вимагає так багато нової й дуже невдячної праці, що ледве чи можна сподіватись, щоб те було зроблено, — так що можна вважати — пильна праця може цілої сотні людей, що працювали, міняючись, на протязі чотирьох років, тепер вже пропала нізашо” (19, с. 22).

Ще гірше розроблялася біобібліографія українських діячів у Галичині. Біобібліографічні праці тут майже не з'являлися. Але у 80—90-і роки нерідко публікувалися біографічні матеріали з портретами.

І. Я. Франко, який високо цінував біобібліографічні праці, звертав увагу західних українців на кращі зразки російських біобібліографів. Місцева преса оприлюднила дві його рецензії на перший том “Критико-биографического словаря русских писателей и ученых”

С. О. Венгерова. Починання С. О. Венгерова, яке здійснювалося “в спілці з значним числом спеціалістів в різних галузях”, він називав “цінним ділом”, підкреслював, що бібліограф під час складання словника дотримувався “дуже розумної методи”, бо у своїх великих статтях, присвячених діячам, подавав не лише біографічні відомості, а й, по змозі, повну бібліографію їхніх творів, критичну оцінку діяльності, доповнену витягами з літературної спадщини, відгуками сучасників, бібліографією літератури про життя і творчість. У рецензії названо уродженців України, занесених до словника (1, с. 187).

Наприкінці 80-х—у першій половині 90-х років 19 ст. починає роботу в галузі західноукраїнської біобібліографії І. О. Левицький. Під час підготовки до друку першого тому “Галицко-русской библиографии XIX ст.” він задумав створити біографічний словник західноукраїнських діячів, який би відображав повну картину національного і культурного розвитку Прикарпатської Русі у поточному столітті. Здійснення цього завдання полегшувалося величезним бібліографічним матеріалом, зібраним у картотеках укладача. Бібліограф вирішив не обмежуватися тільки друкованими виданнями, а й скористатися архівною інформацією, письмовими й усними повідомленнями різних діячів (1, с. 230).

Чималим внеском у загальну українську біобібліографію був біографічний словник І. О. Левицького “Прикарпатська Русь в XIX віці в біографіях і портретах її діячів”, частина якого вийшла друком 1898—1901 рр. (21). Характерною рисою цієї праці було широке охоплення осіб, які відіграли значну роль в історії Галичини. Передбачалося включити громадських, державних, політичних і церковних діячів, учених, письменників, художників, композиторів, учителів, журналістів, промисловців, майстрових і навіть представників селянства. У перших опублікованих випусках словника було представлено і деяких громадських діячів, що побували в Галичині (П. О. Куліш, О. Я. Кониський, М. І. Костомаров, О. О. Потебня).

Дуже цінним було використання І. О. Левицьким архівних даних, автобіографій, неопублікованих спогадів, усних розповідей. Це дозволило І. Франкові справедливо зазначити, що “деякі його біографії мають у многих разях вартість першої руки” (22).

Грандіозність плану (близько 2000 імен), брак коштів (І. О. Левицький не схотів скористатися фінансовою допомогою НТШ), а також тяжка хвороба не дали змоги бібліографові завершити свою працю (23). Словник вийшов на літери “А” і “Б”, видання припинилося після виходу в світ четвертого випуску, решта матеріалів зберігається у Львівській науковій бібліотечі ім. В. Стефаника НАН України.

У 1916 р. Галицько-російське товариство в Петербурзі видало з нагоди приєднання Галичини до Росії перший том критико-біобібліографічної праці слависта Ф. Ф. Арістова “Карпаторусские писате-

ли" (24), присвяченої письменникам-москвофілам Західної України. У цьому томі були представлені Д. І. Зубрицький, О. В. Духнович, М. Л. Устиянович, Я. Ф. Головацький, І. І. Раковський, А. І. Добрянський-Сачуров, А. С. Петрушевич та І. М. Гушалевич. У наступних двох томах передбачалося подати персоналії ще 20 літературних діячів. Крім бібліографічних матеріалів, словник містив біографічні і автобіографічні дані, портрети авторів, уривки з творів, їх критичну оцінку. Проте укладач майже нічого не сказав про деякі важливі напрями в діяльності окремих осіб (наприклад, про роботу Я. Ф. Головацького в галузі збирання і вивчення пам'яток старовинної літератури), не уник бібліографічних прогалин. Головне ж заперечення викликало те, що бібліограф обмежився лише іменами москвофільських авторів, які не визнавали самостійності української мови.

Вперше з'явилися галузеві біобібліографічні праці. Однією з них був огляд М. Ф. Сумцова "Діячі українського фольклору" (1910) (25), в який ввійшли відомості про 77 збирачів і дослідників усної народної творчості переважно 19 ст. Короткі біографічні довідки про українських драматургів, артистів, композиторів наводив у своєму покажчику "Українська драматургія" (1906) М. Ф. Комаров.

У 1912 р. побачив світ перший в Україні краєзнавчий біобібліографічний словник "Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века" (26). Він був складений по Полтавській губернії І. Ф. Павловським і виданий Полтавською ученою архівною комісією. Складач охопив понад 400 імен уродженців і діячів Полтавщини, і не тільки вчених і письменників, як зазначено в назві, а й художників, композиторів. Протягом двох наступних років випущено "Первое дополнение" до словника (27), в якому було вміщено близько 100 нових біографій, та "Опыт краткого биографического словаря" (28), що містив дані про священнослужителів, державних, військових і громадських діячів та благодійників Полтавської губернії. Праця І. Ф. Павловського завершувала дореволюційний період розвитку біобібліографії в Україні. Проте вона не належала до кращих біобібліографічних словників, виданих тоді в інших місцевостях Росії. Незважаючи на досить широке охоплення діячів, вміщення автобіографій, портретів, їй не вистачало ґрунтовності й точності. Найслабшим місцем була бібліографія. Вона рясніла помилками, часто підмінялася загальними фразами.

Отже, українська біобібліографія до революції не набула істотного розвитку. Основне завдання — створення загального біобібліографічного словника українських діячів — не було здійснене. Ця ідея стала знову актуальною у 1918 р. після проголошення Української Народної Республіки та створення Української Академії наук. З цією метою у складі Академії було утворено Постійну комісію для складання біографічного словника діячів України. Її ініціатори — Д. І. Багалій,

А. Ю. Кримський, В. Л. Модзалевський, Г. Г. Павлуцький, Є. К. Тимченко. Підготувати програму створення та порядок видання словника було доручено В. Л. Модзалевському (5, с. 40). Результатом роботи Комісії став підготовлений до друку і зданий до видавництва перший том УБС, проте побачити світ йому не судилося. У 1934 р. Комісію для складання біографічного словника як підрозділ Академії ліквідували. Підготовлений том було вилучено з друкарні і, мабуть, знищено (29, с. 492).

Через політично-ідеологічні умови, що склалися в Україні після втрати нею самостійності, не могло бути й мови про розбудову на національній основі біобібліографічних праць. Започатковану наприкінці 20-х років "Українську радянську енциклопедію", в якій значне місце мала займати біобібліографія, чекала сумна доля: у середині 30-х років робота над нею за розпорядженням "згори" припинилася і через політичні репресії діячів української культури та науки не було жодних перспектив її завершити. З цих самих причин не було доведено до кінця і роботу над підготовкою "Словника українських письменників", над яким працював професор М. А. Плевако, який очолював кабінет бібліографії Т. Шевченка і нової української літератури Інституту Т. Шевченка, створеного у Харкові у 1926 р. Збереглися лише великі масиви цінного біобібліографічного матеріалу для майбутнього видання, зібраного з усієї України. Понад півстоліття він був недоступний дослідникам (30, 33). Також не з'явився друком "Словник сучасних західно-українських письменників" Є. Пеленського, який сповістив про свою роботу над цією біобібліографічною працею 1932 р. у львівському журналі "Дзвони" (№ 12). Єдиним біобібліографічним матеріалом місцевих діячів та уродженців, складеним у Західній Україні у 20—30-х роках, було "Коротке зведення письменників та журналістів на Лемковщині" (ч. 1) Ф. Курила, надруковане 1934 р. у львівському "Науково-літературному збірнику Галицько-руської матиці" (т. 8, с. 22—50) (31, с. 23).

Основу біобібліографічних видань у радянський період заклала праця А. Лейтеса і М. Яшека "Десять років української літератури. (1917—1927)" (32). Перший том покажчика являв собою біобібліографічний довідник, який включав близько 150 персоналій. До кожної з них подано біографічні відомості, список окремих видань творів і публікацій у періодичній пресі, рецензії і критичні матеріали. У деяких випадках наводилися уривки з рецензій і критичних статей з метою зацікавити читачів, не знайомих з творчістю тих чи інших авторів. Але ця праця не охоплює більшості імен тогочасних українських письменників з-поза меж тодішньої радянської України (Західна Україна, Буковина, Закарпаття), не кажучи вже про емігрантів у зарубіжних країнах.

У 20-і роки побачили світ персональні біобібліографічні покаж-

чики. У 1921 р. М. Ф. Яшек уклав покажчик "Т. Шевченко: Матеріали для бібліографії за роки 1903—1921", безсумнівним достоїнством якого було те, що він хронологічно примикав до одного з найповніших покажчиків шевченківської літератури, створеної до революції (33, с. 68).

Укладені М. О. Горещьким покажчики "Іван Котляревський: Бібліографія (1917—1927)" і "Михайло Кошубинський: Бібліографія (1917—1927)" були видані 1928 р. (34). Укладач прагнув знайти наукові критерії відбору найважливіших праць про письменників і дати їм оцінку.

В розробці персональних покажчиків переважали тенденції вичерпної бібліографії, основним завданням якої був максимальний облік усіх публікацій творів автора і праць про нього. Найяскравішим прикладом такого підходу до обліку всіх без винятку матеріалів був покажчик В. Тарнавського "Г. Ф. Квітка-Основ'яненко: Бібліографічна розвідка" (35).

Після Другої світової війни в Україні побачили світ деякі універсальні енциклопедичні видання, зокрема, Українська радянська енциклопедія (УРЕ), Український радянський енциклопедичний словник (УРЕС), у яких вміщено відомості про найвідоміших письменників, учених та ін. видатних діячів України, звичайно, у світлі тогочасних партійно-ідеологічних настанов. У цей час також опубліковано персональні біобібліографічні покажчики, які відображали творчий доробок та літературно-критичні матеріали про відомих українських письменників (36).

Серед бібліографічних посібників з історії техніки вийшли бібліографічні покажчики, присвячені Є. О. Патону, В. В. Данилевському, Г. Ф. Проскурі, М. В. Луговцову та ін. ученим. Вони були підготовлені Державною публічною бібліотекою УРСР за участю науковців і бібліографів відповідних академічних інститутів. Львівська бібліотека АН УРСР імені В. Стефаника підготувала кілька випусків біобібліографічного словника місцевих діячів у галузі науки й техніки, що вийшов під загальною назвою "Наукові праці учених Львова" (37).

Центральна наукова бібліотека АН УРСР імені В. І. Вернадського здійснила видання серії персоналій "Біобібліографія вчених УРСР", покажчики якої присвячені видатним ученим України. Наукова бібліотека Харківського університету підготувала кілька персональних покажчиків у серії "Учёные Харьковского государственного университета. — лауреаты Ленинской премии" та "Материалы к биографиям ученых Харьковского государственного университета", а Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького — у серії "Учёные Одессы".

Досвід, набутий під час підготовки згаданих видань, певною мірою позначився на 5-томному біобібліографічному виданні "Укра-

їнські письменники”, підготовленому колективом учених-дослідників і бібліографів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН України протягом 1960—65 рр. (38). Це перша в історії вітчизняної культури багатотомна біобібліографічна праця, яка на час видання була безперечним здобутком української бібліографії, літературознавчої науки і відбивала, з одного боку, її творчі потенційні можливості, а з другого, — ті обмеження і заборони, ідеологічні стереотипи, що тяжіли над українською наукою. В ній вміщено короткі біографічні довідки, бібліографію видань творів письменників, літературу про їхнє життя і творчість. 1-й том словника включає матеріали про письменників від давніх часів до 19 ст., 2-й і 3-й — присвячені творчості письменників 19—початку 20 ст., останні два томи охоплюють творчість українських радянських письменників.

У довіднику “Учені вузів УРСР” (39) дано перелік праць істориків, які працювали у вищих навчальних закладах республіки (професорів, докторів, академіків, членів-кореспондентів АН УРСР, лауреатів Ленінської та Державної премій СРСР, заслужених діячів культури СРСР і УРСР), і матеріали про їхнє життя і діяльність.

Видано персональні краєзнавчі біобібліографічні покажчики. Так, про доробок учених науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів Харківщини інформує галузевий біобібліографічний покажчик “Учёные Харьковщины сельскому и лесному хозяйству”, складений Республіканською сільськогосподарською бібліотекою та Харківською обласною бібліотекою (40). Різноманітна тематика біобібліографічних словників. Це — новатори виробництва, колгоспники, Герої Радянського Союзу і Герої Соціалістичної Праці, лауреати Ленінської премії, діячі мистецтв тощо (41).

З видань української діаспори другої половини 20 ст. особливо вагома 11-томна “Енциклопедія українознавства” (ЕУ) під редакцією В. Кубійовича (42), де вміщено матеріали, присвячені українським історичним особам, церковним і громадським діячам, науковцям, митцям і літераторам. В ЕУ є матеріали, які через цензурні заборони були відсутні в українських енциклопедіях радянського періоду, тут можна знайти і стислу бібліографію основних творів і літературу про особу. До кращих галузевих біобібліографічних видань діаспори можна віднести довідник “Українські лікарі” Павла Пундія (43) та ін.

Отже, українська біобібліографія досить багатогранна. Вона може бути явною, доступною кожному користувачеві, і завуальованою, “схованою”. Останнє означає, що якийсь час вона існує в “тайниках” документального масиву, в формі окремих, неорганізованих відомостей про документи біографічного характеру. Завдання полягає в тому, щоб зробити цю інформацію явною. Для цього необхідно виявити всі передбачені нормами бібліографічної інформації відомості про біографічні твори й документально зафіксувати їх у чітко ви-

значеній логічній послідовності.

Сучасна бібліографічна інформація має справу не лише з текстовими документами (книгами, журналами, газетами та іншими видами друкованої продукції), а й з аудіо- та відеовізуальними матеріалами (звукозаписи, фотографії, кіноплівки, відео, діапозитиви тощо). Сьогодні постало завдання обробити (описати) ці документи таким чином, щоб була можливість оперативного пошуку необхідної інформації серед величезного масиву документів. Суть цього виду роботи полягає у виділенні із загального масиву бібліографічного матеріалу біографічної інформації, виявленої шляхом бібліографічного пошуку.

Велику кількість списків творів окремих авторів і літературу про них публікують окремо, але значна частина розкидана по журналах, збірниках творів, збірниках "На честь ...", "В пам'ять ...", у звітах наукових установ, учбових закладів, різних біографічних словниках тощо. Значення біобібліографії у загальній системі бібліографічної інформації весь час зростає. Але проблема в тому, що на сьогодні таку інформацію не зібрано в одному місці, і це надто ускладнює її пошук. Цю проблему можна розв'язати, якщо організувати поточний облік нових біографічних матеріалів про осіб, причетних до історичного та культурного процесів в Україні, які виходять українською мовою на території України і, по змозі, в усьому світі.

Облік має включати всі типи біографічних матеріалів: біографії, критичні матеріали з біографічними відомостями, автобіографії, листи, щоденники, мемуари, генеалогії, художні твори, в т. ч. Драматичні твори, поезію, некрології, персональні бібліографії, портрети, ілюстрації, збірники біографій. Доцільно також обліковувати такі біографічні матеріали, як передмови, розділи в книжках небіографічного змісту. Згадану проблему можна розв'язати тільки шляхом використання новітніх комп'ютерних технологій у бібліотечно-бібліографічній діяльності.

Питаннями впровадження новітніх інформаційних технологій почали займатися у США на початку 60-х років. Тоді в Бібліотеці Конгресу було створено комісію з машинних методів обробляння інформації, яка проводила дослідження у галузі застосування у бібліотеці комп'ютерів. Було розроблено стандарт машинного формату опису документа, а у 1966 р. створено програмне забезпечення для обробки таких описів. Цей комплекс програм названо системою MARC — Machine Readable Catalog. Ця система стала прообразом сучасного електронного каталогу (ЕК) (44). Другий етап — апробація, доопрацювання формату в умовах використання його іншими бібліотеками США та за кордоном, що призвело до стандартизації формату MARC на державному рівні у 1971 р.

Основне призначення системи MARC — обмін інформацією, записаною на магнітній стрічці, а також виготовлення алфавітних і пред-

метних каталогів, каталожних карток, різних покажчиків і списків.

Виникнення подібних національних форматів бібліографічних даних в інших країнах сприяло появі комунікативного формату UNIMARC, який є міжнародним засобом для обміну бібліографічними даними. Формат UNIMARC розроблено Робочою групою Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) у рамках Програми універсального бібліографічного обліку і Міжнародної програми MARC. UNIMARC є передусім форматом обміну. Його призначення — сприяти передаванню даних, створених агентствами й системами, які використовують різні формати (45).

В Україні назріла необхідність створення і забезпечення діяльності єдиної автоматизованої інформаційно-бібліотечної мережі, здатної забезпечити інтеграцію бібліотечних ресурсів з метою максимального задоволення інформаційних потреб користувачів, а також органічного входження України до світового інформаційного простору. А це потребує створення національного формату. Оскільки в Україні державний стандарт на формат бібліографічного запису в ЕК відсутній, НБУ імені В. І. Вернадського прийняла рішення використати за нормативно-методичну базу для розробляння внутрісистемного формату бібліографічних записів міжнародний комунікативний формат UNIMARC, що дозволяє досягти інформаційної сумісності ЕК з бібліографічними базами даних світової співдружності і зберегти первісний зв'язок з існуючою практикою каталогізації.

Змістову частину формату можна умовно поділити на дві групи полів: каталогізаційна частина і дані загальної обробки. Першу з названих груп формату становлять поля так званих блоків описової інформації, приміток, зв'язку описів, взаємопов'язаних назв, визначення тематики, інтелектуальної відповідальності. До другої групи входять блоки ідентифікації, кодованої інформації міжнародного і національного вжитку.

Змістовне наповнення першої групи полів відповідає ДЕСТу 7.1-84, оскільки і UNIMARC, і названий вище документ розробляли на основі тих самих методичних рекомендацій ІФЛА — Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і установ. Повнота включення полів цієї групи у внутрісистемний формат максимальна, виходячи з вимоги універсальної наукової бібліотеки. Що ж до наповнення полів "даних загальної обробки", їх, як правило, не застосовують у практиці традиційної каталогізації. Врахування даних цих блоків — завдання національних бібліографічних агентств. Питання про включення до формату бібліотеки групи цих полів та обсяг їх визначаються статусом бібліотеки і функціями ЕК (46). Але саме ці поля містять цінну інформацію стосовно наявності в документі біографічного матеріалу.

Розглянемо детальніше поля, де існують посилання на наявність

такої інформації.

Поле (105) "Кодовані дані: Книги" містить кодовані дані стосовно книг, тобто друківаних монографічних текстових видань. Поле факультативне, але рекомендується його присутність в усіх записах.

Таблиця елементів даних фіксованої довжини підполя \$a

№	Найменування елементів даних	Кіл-ть символів	Позиції символів
1	Коди ілюстрацій	4	0—3
2	Коди форми змісту	4	4—7
3	Код конференції або наради	1	8
4	Індикатор ювілейного видання	1	9
5	Індикатор покажчика	1	10
6	Код літературного жанру	1	11
7	Код біографії	1	12

Як ми бачимо з таблиці, для виявлення біографічного матеріалу найбільший інтерес становлять пункти 1, 2 та 7. Детально розглянемо ці елементи даних.

— Коди ілюстрацій:

с — портрети (індивідуальні й групові);

h — факсиміле;

i — герби;

j — генеалогічні таблиці, схеми та ін.

— Коди форми змісту, серед інших:

a — бібліографія;

с — покажчик (алфавітний перелік прізвищ або предметів з інформацією про них в цьому або в іншому документі);

g — довідник (упорядкований перелік осіб, організацій, населених пунктів, територій з інформацією про них).

— Код біографії. Якщо праця є біографічною, код визначає тип біографії:

a — автобіографія (включаючи листи, кореспонденцію);

b — біографія окремої особи;

с — колективна біографія (наприклад, праця містить біографії кількох осіб або сімейну біографію);

d — збірник біографічної інформації (наприклад, довідник типу "Who was who");

y — не біографія.

Приклад внесення кодованої інформації в опис документу:

105\$aсi_a_011yb

Документ утримує портрети і герби, бібліографію і покажчик. Праця присвячена життю окремої особи. Компоненти прикладу поля 105 означають:

Позиція символу	Значення	Примітки
0—3	ci__	Документ утримує портрети і герби, але не утримує іншого ілюстративного матеріалу
4—7	a__	Документ має бібліографію, але не має інших форм змісту
8	0	Документ не є публікацією конференції
9	1	Документ є ювілейним виданням
10	1	Документ має покажчик
11	y	Документ не є літературним текстом
12	b	Документ є біографією окремої особи

Те саме стосується і серійних видань. Поле (110) “Кодовані дані: Серійні видання” містить кодовані дані стосовно серійних видань, у т. ч. монографічні серії, які каталогізують як серійні видання, а не як самостійні монографії. Серед інших становить інтерес “Код типу матеріалу”:

p — біографії (код вживають, коли серійне видання містить біографії окремих осіб, колективні біографії або біографічну інформацію, наприклад довідник “Who is who”).

За допомогою формату UNIMARC є можливість створювати опис звукозаписів і нотних видань. У полі (125) “Кодовані дані: Звукозаписи й нотні видання” у підполі \$b — визначник літературного (буквеного) тексту (для немuzичного виконання) серед інших кодів становлять інтерес:

h — автобіографія;

i — біографія.

Поле (126) “Кодовані дані: Звукозаписи — фізичні характеристики” містить коди щодо фізичних характеристик звукозапису. Підполе \$a, крім інших, має “Супровідний текстовий матеріал” — буквені коди, що визначають зміст приміток до програми та іншого супровідного тексту, в т. ч.:

è — біографія композитора;

f — біографія виконавця або історія ансамблю;

l — біографія оранжувальника.

Приклад опису компакт-диску, який утримує цифровий запис музики і біографію композитора:

126__\$aagbzhxxe_____cd\$b\$bex

Отже, використання нових технологій дозволяє систематизувати зібраний та описаний в електронній формі бібліографічний матеріал для дальшого розвитку української біобібліографії та розв'язання основного завдання — створення загальної біобібліографії українських діячів. А це, в свою чергу, буде важливим внеском у створення національного біографічного словника України, адже тільки максималь-

но повне використання джерел є необхідною умовою для обґрунтованих висновків та узагальнень науковців.

1. Корнейчик І. І. Історія української бібліографії. Дожовтневий період: Нариси. — Харків, 1971. — 374 с.
2. Филарет. Обзор русской духовной литературы. — 2-е изд., доп. — Кн. 1. — Х., 1859. — 448 с.; Кн. 2. — Чернигов, 1863. — V, 311 с.
3. Рябинин Д. Д. // Ист. вестник. — 1882. — Т. 10. — С. 105—110.
4. Геннади Г. Н. Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии // Черниговские губернские ведомости: Часть неофициальная. — 1855. — № 8; 1856. — № 16; Милорадович Г. А. Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии // Там же. — 1958. — № 35; 1859. — № 20, 21.
5. Брайчевська О. А., Ляшко С. М., Чишко В. С. Про традиції та джерелознавчу базу національної біографічної школи (кінець Х—початок ХХ століття) // Українська біографістика: Зб. наук. праць. — К., 1996. — Вип. 1. — С. 29—44.
6. Антонович В. Б., Бец В. А. Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах. — Вып. 1 / Сост. по коллекции В. В. Тарновского. — К., 1883. — IV, 81, II с.
7. Рецензия // Киевская старина. — 1883. — № 4. — С. 878—882.
8. Е[фименко]. П. Потребность в биографическом словаре южно-русских деятелей и несколько слов о его программе // Киевская старина. — 1888. — Т. 14. — С. 805—809.
9. Библиографический указатель замечательных уроженцев и деятелей Харьковской губернии // Харьковский календарь на 1884 г. — Х., 1883. — С. 404—439; Замечательные уроженцы и деятели Харьковской губернии (Продолжение) // Харьковский календарь и памятная книжка на 1885 г. — Х., 1884. — С. 577—599; То же // Харьковский календарь на 1886 г. — Х., 1885. — С. 136—144; Харьковский сборник. — Х., 1887. — Вып. 1. — С. 142—151.
10. Комаров М. Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798—1883 рр.). — К., 1883. — 74 с.
11. Новицькій. И. Ruch: Kalendarz encyklopedyczny na 1889 rok // Киевская старина. — 1889. — № 8. — С. 655—661; Молчановский Н. Gubernatis de A. Dictionnaire international descrivains du jour. — Livraisons I—X: A — Gui. — 1888—1889. — 1120 p. // Киевская старина. — 1889. — № 12. — С. 655—661; Livraisons XI—XII // Там же. — 1890. — № 4. — С. 185—189; Гл. Л. Списокъ докторовъ медицины изъ малоросов, практиковавшихъ в России в XVIII ст. // Там же. — 1896. — № 3. — С. 98—103.
12. Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. Университета св. Владимира (1834—1884) / Сост. и изд. под ред. ординарного проф. В. С. Иконникова. — К., 1884. — XXXV, 816 с.,

11 с.

13. Маркевич А. И. Двадцатипятилетие имп. Новороссийского университета. — Одесса, 1890. — XVI, 736, XC с.

14. Багалея Д. О "Биографическом словаре профессоров Харьковского университета" // Записки Харьковского университета. — 1893. — Кн. 2. — С. 13—15.

15. Историко-филологический факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805—1905). I. История факультета. II. Биографический словарь профессоров и преподавателей / Под ред. М. Г. Халанского и Д. И. Багалея. — X., 1908. — VIII, 168, 390, XII с., 15 л. портр.; Медицинский факультет Харьковского университета за первые 100 лет существования (1805—1905). I. История факультета. II. Исторические очерки кафедр. III. Биографический словарь профессоров и преподавателей / Под ред. проф. И. П. Скворцова и Д. И. Багалея. — X., 1905—1906. — VI, 472, 314, XVI с., 26 л. портр.; Физико-математический факультет Харьковского университета за первые 100 лет существования (1805—1905). I. История факультета. II. Очерк отдельных кафедр. III. Биографический словарь профессоров и преподавателей / Под ред. проф. И. П. Осипова и Д. И. Багалея. — X., 1908. — VI, 358, 248, XVI с., 18 л. портр.; Юридический факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805—1905). I. История факультета. II. Биографический словарь профессоров и преподавателей / Под ред. проф. М. П. Чубинского и проф. Д. И. Багалея. — X., 1908. — VIII, 310, IV с.

16. Историко-филологический институт князя Безбородко в Нежине (1875—1900): Преподаватели и воспитанники. — Нежин, 1900. — 120 с.

17. Шугуров Н. [Рецензія] // Киевская старина. — 1901. — № 10. — С. 29—36.

18. Кониський О. Я. До життєпису М. О. Дикарева // ЛНВ. — Л., 1900. — Т. 12, кн. 11. — С. 86—87.

19. Лотоцький О. На від'їзді // Нова громада. — 1906. — № 7. — С. 16—25.

20. Винар Л. Молодість Михайла Грушевського (1866—1894). — Мюнхен; Нью-Йорк, 1967.

21. Левицкій И. Е. Прикарпатська Русь в XIX-м в'їзді в біографіях и портретах ея деятелей с увзглядненъемъ замечательныхъ людей, которыхъ 1772 р. заставъ при жизни. — Львов, 1898—1901. — Т. 1, вып. 1—4. — 224 с.

22. Записки НТШ. — Т. 46, кн. 2. — 1902. — С. 26.

23. ЛНБ. ВР, фонд НТШ, № 493.

24. Аристов Ф. Ф. Карпаторусские писатели: Исследование по неизданным источникам: В 3-х т. — М., 1916. — Т. 1. — XVI, 304 с.:

32 л. портр.

25. Сумцов М. Ф. Діячі українського фольклору // Сумцов М. Малюнки з життя українського народного слова. — Х., 1910. — С. 93—129.

26. Павловский И. Ф. Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века. — Полтава, 1912. — VI, 239 с., портр.

27. Павловский И. Ф. Первое дополнение к "Краткому биографическому словарю ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века". — Полтава, 1913. — 88 с., портр.

28. Павловский И. Ф. Полтавцы. Иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: Опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII века. — Полтава, 1914. — XVI, 249 с., 189 портр.

29. Історія Національної Академії наук України, 1929—1933: Док. і матер. — К., 1998. — 544 с.

30. Погребенник Ф. П. Про біобібліографічний словник "Українські письменники" // Національна бібліографія України: стан і тенденції розвитку: Матер. наук. конф. — К., 1994.

31. Корнейчик И. И. Краеведческая библиография на Украине: Конспект лекций. — К., 1965. — 28 с.

32. Лейтес А., Яшек М. Десять років української літератури. — Харків, 1928. — Т. 1. — 673 с.

33. Українська радянська бібліографія / За ред. Ф. К. Сарани, Д. Д. Тараманова. — К.: Вища школа, 1980. — 263 с.

34. Іван Котляревський: Бібліографія (1917—1927) // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. — Одеса, 1928. — Т. 2, вип. 1—2; Михайло Коцюбинський: Бібліографія (1917—1927) // Там само.

35. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко: Бібліографічна розвідка / Укл. В. Тарнавський. — Х., 1929.

36. Бойко І. З. Іван Франко. — 2-е вид., перероб. і доп. — К., 1956. — 288 с.; Гімельфарб Г. М. М. М. Коцюбинський. — К., 1954. — 201 с.; Булавицька М. В. Леся Українка. — К., 1956. — 103 с.; Куш О. П. Осип Маковей. — Львів, 1958. — 155 с.; Куш О. П. Ольга Кобилянська. — К., 1960. — 113 с., та ін.

37. Наукові праці учених Львова: Біобібліогр. покажчик / Львів. наук. б-ка АН УРСР. — Львів, 1955—1956. — 2 кн.

38. Українські письменники: Біобібліогр. покажчик: У 5-ти т. / АН УРСР, Ін-т літератури; Редкол.: О. І. Білецький (голова) та ін. — К., 1960—1965.

39. Попов В. М. та ін. Учені вузів УРСР / Попов В. М., Полурез В. І., Дяченко Ю. П. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1968. — 516 с.

40. Учёные Харьковщины сельскому и лесному хозяйству / РНСХБ, Харьк. обл. б-ка. — Х., 1968. — 237 с.

41. Борці за владу Рад — наші земляки / Хмельн. обл. б-ка. — Хмельницький, 1975; Ними пишається наш край Поліський. — Чернігів, 1973; Герої колгоспної праці. — Луцьк, 1974; Золоті зірки героїв. — Полтава, 1975; Вони трудом своїм прославили наш край. — Ужгород, 1977; Працею звеличені. — Тернопіль, 1977; Крымчане — Герои Советского Союза. — Симферополь, 1975; Донбассовцы — лауреаты Ленинских премий. — Донецк, 1971; Деятели искусства — наши земляки. — Донецк, 1968.

42. ЕУ: Словникова частина / Під ред. В. Кубійовича. — Париж; Нью-Йорк, 1955—1995. — Т. 1—11.

43. Пундій П. Українські лікарі: Біобібліогр. довідник. — Львів; Чикаго, 1994. — 327 с.

44. Сенченко Н. И. Библиотеки и компьютеры / Под ред. В. В. Васильева. — К.: Наук. думка, 1990. — 216 с.

45. Руководство по UNIMARC: Руководство по применению международного коммуникативного формата UNIMARC / Пер. с англ. авт. коллектива под руководством А. И. Земскова, Я. Л. Шрайберга. — М., 1992. — 320 с.

46. Ісаєва О. В., Власова Т. Ю. Проблеми створення національного бібліографічного формату в Україні // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи: Міжнар. наук. конф. (Київ, 10—12 жовтня 1995 р.). — К., 1995. — С. 60—62.

Т. В. Куриленко

ВИДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ У ФОНДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Останнім часом в Україні помітно зросла увага до біографічних досліджень. Біографістика збагатилася значною кількістю друкованої продукції, працями, присвяченими відомим діячам минулого та сучасності України. Це тематичні словники і довідники, матеріали до словників, біобібліографічні покажчики, навчальні посібники та підручники, збірники на пошану, збірники пам'яті, збірки матеріалів і наукових праць, присвячені ювілеям відомих діячів науки, матеріали краєзнавчих конференцій, монографічні праці про видатних українських діячів, спогади, біографічні нариси тощо. Видання містять цінний фактичний і теоретичний матеріал, введено в науковий обіг раніше невідому та маловідому інформацію про діячів України різних часів. Представлено майже всі регіони України.

Одним із напрямів діяльності Інституту біографічних досліджень НБУ імені В. І. Вернадського є робота по збору, обробці, систематизації бібліографічної інформації про джерела, в яких подаються біографічні та інші відомості про українських діячів у різних сферах